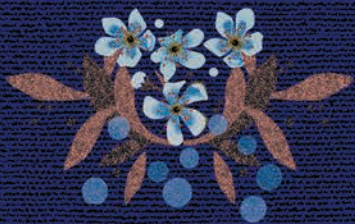

Люба незчулася, як стала самотньою літньою жінкою в розкішній квартирі. Колись — показна донька генерала, розумна та цілеспрямована, вона бачила весь світ біля своїх ніг. А тепер — пустка. Одного дня, прибираючи у старій батьківській квартирі, Люба знаходить лист-покаяння, який написала мати Галина до своєї молодшої сестри Василини. Ця сповідь перевертає все життя жінки, як багато років тому перевернулася доля тітки Василини. Виявляється, Любиного мати вкрала життя сестри заради власного щастя...

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-7938-4

9 786171 279384

ОКСАНА КІР'ЯН

ЦВІТЕ ТЕРЕН

ОКСАНА КІР'ЯН

ЦВІТЕ ТЕРЕН

ОКСАНА КІР'ЯН

ЦВІТЕ ТЕРЕН

Роман

ХАРКІВ **КЛУБ**
2021 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.161.2
К43

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки *Євген Вдовиченко*

ISBN 978-617-12-7938-4

- © Кір'ян О. А., 2020
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2021
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2021

Частина I

Лампочка блимнула тричі. І на селі вже всі знали: зараз вимкнуть світло. Василина тихо зітхнула й дістала з полиці каганець, що стояв завжди наготові. Сьогодні їй, мабуть, уже не вдасться закінчити платтячко для Люби. Вона не встигла купити керосин, а в каганці його залишилося зовсім мало — лампа ще вчора почала чадіти і закіптюжилась уся склянка. Забігалась Василина у своєму господарстві, аж надвечір руки-ноги гудуть. Куди там ще до брудної склянки! Так і стоїть лампа з учорашнього дня, не протерта, лиховісно зачорнена сажею.

«Ой, недобре це... Кіптява — знак який поганій», — неприємно вколола Василину думка, і хтозна, де й звідки взялася. Сама винна, береться за все, а нічого не встигає. Того й скручена в рурку стара газета так і залишилась без діла лежати біля брудної лампи. Безлад у господарстві — і в голові такий же гармидер.

А сьогодні? За своїми нескінченними клопатами у хаті та на городі (і все це до і після колгоспної роботи!) знову запізнилась у лавку. Продавщиця Наталка вже зняла свого заляпаного фартушка, йшла з величезним комірним замком зачинятися. Та зглянулася на Василину, затрималася

заради неї. Але все одно не дісталось Васишині керосину — Наталка сказала: розібрали, скоро привезуть. Коли — хтозна. Скоро. Їм не кажуть. Васишина тоді хоч мила взяла, бо вдома вже ось-ось закінчиться. Наталка ще спокусила на якесь «туалетне» (ох і назва!) мило. Коштувало воно одне, що всі бруски простого. Зате пахло як, чутно навіть крізь цупку паперову обгортку, на якій намальовані сунічки весело підморгували Васишині з-під зеленого листочка. Наталка сказала, що і на вигляд воно, як ягоди, — рожеве, а вже що пахуче! «Степану сподобається. Купуй, не пожалкуеш. Дивись, ще твій покусає, — додала вона зі сміхом. І зашепотіла на вухо: — Мій, як обнюхав мене після того мила, то такий був ласкавий, що вже ось третій місяць тут, — вона поклати руки на живіт, — від тієї ласки. Ото таке хитре мило!»

Василина йшла тоді додому і все зітхала — керосину ж не купила, а в неї ще стільки роботи за північ намічалось! Знову все залишиться не перероблене на завтра. І грошей як не було. Зате для дітей купила жменьку подушечок. Вони, її дівчатка, такі маленькі ласунки, та й Василько, хоч і старшенький, а теж солоденьке полюбляє. Тож куди дінешся — купила, бо хочеться ж малечу порадувати. Кілька десятків яєць здала, хрону невеличке відерце накопала (перезимував — не змерз) — ото за ті гроші і купила дітям радості. Крейди теж треба було б взяти, щоб хату освіжити перед Паскою. Тільки все ніяк не назбирається достатньо шмаття, щоб віднести у магазин, а без такого обміну крейди не продадуть...

Хтось тихенько постукав у двері. Василина здригнулася. Хоча чого їй боятися? Чоловік удома, тож їх не посміє ніхто скривдити — сама себе заспокоювала. Тільки все одно лячно, бо добрі люди о такій порі у гості не ходять, а як прихо-

дять, то частіше не з радісними звітками. Підійшла до чоловіка, що вже солодко спав, бо сьогодні був на бригаді ще зрання — навіть доярки й ті пізніше доїли корів. Поторсала легенько його за плечі. А як жаль будити, бо він же такий втомлений увечері прийшов, та хіба тільки сьогодні? А отой хтось знадвору вже не тихенько стукає — тарабанить. Ти ба, як нетерплячку гонить! Чи не трапилося справді чого?

— Степане, Степанчику, ану прокинись, там хтось до нас вистукується. То вижди, бо мені страшно.

Чоловік відразу ж і піднявся. Аж у цю мить і лампочка після нагадувань згасла до ранку — запалювати будуть уже о шостій. Степан пробуркотів ображено, що не дадуть батькові і відпочити по-людськи, та все ж узяв каганець і побрів подивитися, хто це о такій порі до них прибився.

Василина швидко запалила свічку від жару в печі. Добре, хоч іще не встигло згаснути. Бо вона сьогодні і з піччю теж припізналася. Прибігла з роботи і прання затіяла, а то все ніяк на цьому тижні не видавалося: то на роботі допізна затримають, то задощило останнім часом. А сьогодні нарешті розгодинилося — то й вона управилась-таки. Цілий двір навішала білизни. Опісля знову розпалювала піч, гріла воду для малечі, щоб усіх викупати. Спочатку двох маленьких своїх дівчаток, однакових янголяток, Любу і Люду, а тоді вже і старшенького Василька, школярика. Та поки викупала всіх, піч знову згасла, а ще ж треба, щоб і для чоловіка гаряча вода була, і в хаті щоб тепло пахкотіло. Тож довелося вже поночі йти до клуні ще за дровами.

Принесла в'язку, знову запалила піч і задумалась, бо дрова так швидко танули. Залишилася у клуні зовсім невелика купочка, а до справжнього тепла далеко, ще топити і топити треба. Доведеться знову на болото йти по хмиз, та це вже завтра, після роботи. Замучилась вона із тим

хмизом болотяним, бо у лісі ж не дають збирати, а на боло-ті ще дозволяють. Он Маруся Коваленкова, що живе на Луцівці, сама дитятко ростить, без чоловіка. Пішла у лісі збирати хмиз, а хтось побачив, доніс лісникові (І які ото тільки підлі люди бувають?!). А лісник у них — страшна людина (позаочі називали його Гайдабурою, бо злющий на весь світ і один, без сім'ї, тож і кидався на всіх, як розбійник на шляху). Так ревно сторожить колгоспний ліс, що жодної галузки звідти не дасть нікому винести. Остерігались і боялись усі його. Бо вже не один неборака штраф заплатив, та ще й доводилося довго відпрацьовувати ту нещасну в'язку хмизу. А гілочки все одно ж у лісі згниють, та людям вперто не дають нічого збирати. І чого? Отож увечері прийшов Гайдабура до Коваленків, Маруськи вдома якраз і не було, тільки мати, стара Коваленчиха, зі своїм онуком малесеньким. Прийшов, подивився на їхню убогу хатку своїми страшними очиськами, побачив маленьке худеньке дитя. А в домі холодно, нетоплено. Тільки-но збиралися піч хмизом розпалювати, від якого більше диму, аніж тепла. Покрутився, нічого не сказав принішклій Коваленчиси, пішов геть.

А наступного дня привезли й вивернули Марусі Коваленковій посередині двору цілий віздебелих дровиняк. Сказали, що голова розпорядився виписати. Ось тобі й лісник — ніби страшна людина. Не вгадаєш, що й думати про тих людей!

Учителям теж паливо привозять, а директорів навіть і вугілля підкинули. І фельдшера не зобидили. Бо вони ж люди освічені, особливі. В учительки їхньої, математички, так ні городу, ні курки на подвір'ї, кажуть, їхнє діло дітей навчати, а не в городі копирсатись. Хоча інші і копирсаються, і хазяйство мають. Та вчителям і фельдшеру держава гроші платить, купити можуть усе, не так, як Васи́ліні

зі Степаном — самі палички у відомостях. Що зуміє заробити на базарі — ото й її.

Тільки журиться Василина: чогось на них і крихти того добра ніколи не падало, ніхто їм дров чи торфу задарма не дасть. Вона, як і всі інші колгоспні, шукає палива, де тільки можна: по ярках, гайках, на болоті особливо. То рогозу сухого, то очерету наламає. Минулорічні соняхи з картопляною гичкою всередині, що обкладали на зиму кругом хати, вона вже давно попалила. А хмиз потрібен. Бо дітей вона чи не кожного дня купає, не так як інші — ноги обітруть трохи, вмийуться, а чи не вмийуться, і спати. Ні, Василина своїх діточок викупувала, як качка утят, сорочечки їм мало не щодня змінювала, замурзаною її малеча ніколи не ходила. Здоровенний чавун з нагрітою водою у неї завжди в печі — напихваті.

Свекруха все виказувала своїй невістці, що вона своєю запопадливою чистотою тільки хвороб на дітей приманює. Не можна маленьких стільки у воді мочити, а мило оте, воно ж яке вредне! Це ж діти, їм не дивно брудними ходити. Всі повиростали з того бруду — і нічого, а ця, бачите, коверзує: не так! А палива скільки ж задурно перевела на ту гарячу воду! Хіба її Степанко встигне ті дрова нарубати? Нерозумна у неї невістка та ще й з вибриками. І робити, як її старі люди повчають, не хоче. Послухати послухає, а повернеться і зробить усе по-своєму. Казала ж вона ще тоді Степану, як той тільки гуляти почав з Василюю: нащо тобі здалася ця менша Шульжина? Воно ж по ній видно, що жінки з неї доброї не буде: худа, гонориста, погляд не сумирний, а сестра її хто — забув? Ні, правду сказати, у хаті у неї чисто, обід завжди приготовлений, діти не голодні й не замурзані, як у інших. Та хіба тільки цим вимірюється хазяйновитість жінки? У людей

городи он які! Вийдеш за хату — і не видко, де той город закінчується. Бо ж там і проса насіють, і пшениці, а хто і для табаку яку грядку зоставить. Він зараз добре продається, а як стояти на базарі не хочеш чи ніколи тобі, то в кооперацію можна здавати, хоч і дешевше вийде, — а все ж копійка. Розумні й неліниві люди уміють дбати про свій добробут. А її син здивав ото таке «щастячко» на свою голову, прости Господи... Як подивитися на їхне хазяйство — хіба у Степана з Василюю то город? Тьху! Кляпоть якийсь обрізаний, а не город! І хазяйства живого мало: лише кури та качки бродять у загороді. У сараях худоба повинна валувати, а не луна ходити. А треба б же, щоб і не одна корівка мукала, і поросятко у сажі вередувало. А вони — хіба так добрі хазяї господарюють?

Василина завжди ніби й уважно слухала свекруху, що вже так любила повчати «недолугих хазяїв». Не сперечалася, не доводила свою правоту, з усім мовчки погоджувалася, та повертала діло по-своєму. Одне добре, що свекруха не з Василюю та Степаном жила. Ще, слава Богу, свекор не старий, хата у них своя, та й сім'я молодшого сина з ними. Нехай Ольга, молодша невістка, вислуховує та виконує оті повчання «мудрих старих людей». А вони зі Степаном якось самі собі дадуть раду — не діти ж малі...

* * *

Василина нарешті прилаштувала свічку і тільки взяла до рук шитво, як почула з сіней радісний голос чоловіка:

— Та прохось уже, прохось, родичко.

Степан першим зайшов у хату:

— Ану, Василю, чи вгадаєш, кого це я тобі привів?

Та каганець попереду себе виставив, хто там за ним — не видно, ніч темна ховає.

Василина підійшла до нього:

— Стьопо, ось не балуйся, я тобі кажу, бо й так млосно мені робиться. Кажи вже, хто там. Дай же я гляну!

Степан присвітив їй каганцем пізнього гостя. На Василю весело дивилася якась незнайома, та ні, ніби й знайома молода жінка, вбрана зовсім не по-їхньому. Тільки хто це? Вона щось дібрати ніяк не могла.

Жінка заговорила. Їхньою мовою, тільки інколи вставлялись уже чужі слова:

— Здрастуй, сестричко! Невже ти мене не узнала? — засміялась радісно. — Та я ж Галя, твоя рідна сестра! Невже забула?

Вона підійшла ближче до Василини й обійняла її, поцілувала холодними, мабуть, тому що знадвору, губами.

На Василю одразу ж війнуло якимись незвіданими солодкуватими пахощами. Оця красива, гарна і випещена жінка мало нагадувала їй старшу сестру, норовливу, запальну дівчину. Вони тільки чотирма роками різнилися, та ходили завжди разом. Ну, хіба що пізніше на гульки молодшу батьки почали пускати, а так скрізь: і в школу, і на городі, і на пасовищі, і в ліс по ягоди чи по гриби.

Тепер її сестра виглядала зовсім не так, як сільські дівчата та жінки, вона здавалась чужою. Та все ж стояла така гарна у своєму пальті, може, навіть з шерсті бостон чи з драп-велюру — Василина на цьому не розумілась, чула тільки, як жінка голови хвалилась подружкам, що чоловікові наказала зі столиці привезти їй таке «двобортне пальто із шерсті бостон або з драп-велюру». На ногах у Галини бундючилися «руминки» на невеличкому підборі — такі Василина бачила у приїжджої лікарки, тоді хтось із дівчат запитав про ті чобітки, та і пояснила. І голову Галини покривала не звична хустка, а капелюшок,

під яким виявилася «городська» зачіска: валик над лобом і позаду пучок волосся, покритий сіткою.

Галина знову обняла ошелешену Василину:

— Ну чого ж ти? Не признала мене?

У Василини на очах виступили сльози:

— Господи, Галиночко, та ми ж думали, що тебе вже і на цьому світі немає! Тоді, як ти пропала. Мати покійні, Царство їм Небесне, тебе виглядали-виглядали, все листа чекали — не дочекалися. Ти ж хоч би яку звісточку тоді прислала, — вона не втрималася і заголосила.

— Ну-ну, ти що. Я ж жива, ось тут, перед тобою стою. А мати, значить, померла?

Василина краєчком хустки витерла сльози:

— Померла наша горличка, ось уже шість років буде. Василько, старший мій, якраз тоді тільки на ніжки зіп'явся. Вона пішла сіно перевертати, сусідка наша попросила, пам'ятаєш бабу Давидиху? Ага, бо вже така стара, їй помочі ні в кого просити, сама живе. Так мати й пішли з бабою на луг. А там їх гроза застала. І злива страшна уперіщила, що не приведи Господи. Захворіли наша мати і вже не піднялися. А бабі Давидисі — нічогісінько. Навіть застуди ніякої не було. Живе собі й досі. Я тоді фельдшера декілька разів до нас приводила, та все одно. Він тільки руками розводив. А тоді каже, що у больницу треба, бомажку написав, та ми не встигли. Померла мати. Отаке життя, Галю. А скільки вона по тобі сліз пролила... Не сказати...

Галина й собі витерла білосніжною хустинкою сухі очі, запахала назад до рукава блузки, зітхнула.

— Знаю, знаю, Васю, той гріх на мені. Треба б завтра сходити на кладовище, на материну могилку. Бо коли я ще знову приїду? Думала, що її побачу, прощення попрошу,

що тоді я так... поїхала. А не вийшло, — вона знову потягнулася до своєї білосніжної хустинки в рукаві.

— А чим же ти оце так пізно добиралася до нас? Невже пішки? — Василина аж руками сплеснула від такого припущення.

Галина розсміялася:

— Ну що ти, Васю! Пішки! Таке вигадеш! По ваших дорогах, та у такий пізній час! Мій чоловік подзвонив у ваш райком, тут хтось із його знайомих працює, розпорядився, щоб мене доставили сюди і назад так само відправили. А до райцентру я поїздом приїхала.

Вона знову презирливо пирхнула: це тільки Василина могла вигадати таке! Щоб їй та тьопати пішки до села? Та ще й по такій грязюці? Вона вже давно не босонога з розкудланими кісками Галька Шульга, а поважна дружина солідного чоловіка — Галина Семенівна Дьошина.

Василина піддакнула, та розпитувати, хто ж у сестри чоловік, що навіть може їхнім райкомом командувати, та звідки вона аж поїздом приїхала, не наважилась, як захоче — розкаже. А сама кинулась до печі, вкинула туди ще пару дровиняк, щоб розігріти кашу обідню та картоплю з вечері. Пішла у сіни накласти у миску квашеної капусти та сала взяти з бодні.

Василина всадовила гостю за стіл, поставила своє нехитре пригосання — що було на таку пізню годину. Степан від дівчачої нічної вечері відмовився, щось пробуркотів, пішов спати, поліз на піч подалі від їхнього гомону. Галина запитально підняла вискубані тоненькі підмальвовані брови. Та Василина за нього заступилася, почала виправдовувати негостинність свого чоловіка:

— Заморився, бідний, там, у своїй бригаді, страшно як. Ні світ ні зоря — він уже на роботі, повертається,

коли вже місяць на небі. Помочі зараз од нього ніякої вдома, бо скоро ж посівна, так вони техніку всю готують на поле. І дітей не бачить.

Галина розуміюче піддакувала, а тоді ніби аж заголосила:
— Бідна, бідна моя сестро!

Василина замотала головою:

— Та ні! Він у мене, знаєш, який хороший! І любить мене, і жаліє, і грошима не скупиться. Все тільки для мене та дітей, каже, мені для себе нічого не треба. Як є — все оддасть! Тільки про велосипед мріє, щоб на бригаду було легше діставатися. Купимо ось скоро. І Василько буде їздити, як батько наш даватиме. А так — у нас усе добре.

Галина зміряла поглядом простеньку і бідненьку, на її думку, хату:

— Та я бачу, — а сама подумала: і як вона тут жила раніше?

Скільки вже років минуло, а ніби нічого і не змінилося: кругом та сама бідність, правда, хоч уже не глиняна долівка, як при батьках, а дерев'яна підлога, та все ж... Вишиті ще матір'ю картини в обрамленні рушничків, на покуті ікон уже немає, грубі полиці в кутку з мисками та глечиками, чорна етажерка з кількома книжками. Біля печі замість подружнього ліжка — великий дерев'яний піл, прикритий згори домотканим у чорну і сіру нитку ліжником, поряд дбайливо складена гора білосніжних вишитих подушок. Тільки, Галина це пам'ятає напевно, на таких не сплять, це лише для краси. А ті, що кожного дня послуговують своїм господарям, лежать під ліжником і зовсім не білосніжні. Наволочки на них шиють з якогось веселого ситчику, щоб не такі маркі були. Бо хіба встигатимеш прати білу постіль після городу, поля, а чи після роботи на бригаді, коли з ранку до ночі під брудними механізмами чоловік лазить?

Галина згадала свою розкішну білосніжну постіль, шовкове стьобане покривало, пухкий килим під ногами. Подумала і зітхнула, що їй же сьогодні доведеться ночувати тут на такій темній постелі. Відвикла вона, відвикла і вже давно від цієї убогості. Невдоволено зморщила свій носик: клозету немає, води теж, про ванну годі й мріяти, бо навіть і ручкомийника вона не побачила. Стеля зі сволоками низька, ніби тисне. Малесенькі віконечка, прикриті блаґенькими ситцевими занавісками, удень дають мало світла. Її електрики теж ще немає, бо сестра шиє при свічці, каганець розганяти темряву помагає. Але ні, он же лампочка висить, сірий провід, покручений, на фарфорових чашечках. Та вмикають і вимикають, мабуть, як і скрізь у селах, за розкладом.

Та нічого, вона два дні побуде і поїде — не розвалиться. Бо це ж її рідні люди, які-не-які! А у неї там, у тому житті, нікого з рідні і немає. Крім чоловіка, звичайно. Але сестра — це зовсім інше. Тим паче колись вони були такі близькі з нею. Довіряли одна одній усі свої дівочі таємниці. Хто на серце впав, а хто поцілував, коли проводив з клубу, а хто й свататися хотів... Ех, скільки того життя вже проминуло! Її не досягнути відразу всього! І поговорити справді хочеться! Не дивлячись навіть на оті віддалені роки!

І приїхала вона сюди несподівано для самої себе, бо хіба колись збиралася у село? Ні, в одну мить, раптом збагнула, що хоче, до болю хоче відвідати давно не бачених і матір, і сестру, сходити на могили батька та своїх уже напівзабутих бабць та дідів. Подивитися на ті місця, де бігала малою, на ту маленьку перекособочену хатинку, де зростала, де у батьківському садку колись плакала гіркими сльозами від зрадженого кохання...

Галина взяла кусень чорного хліба зі столу, понюхала. Замріяно промовила:

— Такий самий, як був у нашої матері, Царство їй Небесне. Пахне домом... Знаєш, Васю, як я сумувала за цим хлібом, бо ніде більше такого смаку, як тут, не зустрічала. Він мені спочатку навіть снився. А я такого більше і не пекла, геть усе забула, як воно там правильно робиться.

Василина знову витерла свої сльози, тихенько спитала:

— Сумувала, кажеш? А чому ж ти, Галю, нас покинула? Пішла, та ще й потайки? Ти знаєш, як ми з матір'ю побивались за тобою? Чого ми тільки не передумали! Сумувала? То, мабуть, тобі там на початку не дуже солодко довелося? Чого ж не повернулася? Жодного разу не приїхала? Може, й мати наша не пішли б так рано...

Василинині запитання падали й падали на Галину, мали б стьобати, боляче бити. Та й мовчала довго, а тоді зі сльозами сказала:

— Не ятри мені душу, Васю... То все вже там... Все минулося. Так склалась моя доля. Ти ж знаєш, хотілося мені завжди подалі кудись звідси, бо хіба тільки тут весь світ?.. Ти мене осуджуєш?

Сестра знизала плечима:

— Хіба я можу? Таке ти скажеш! Тобі добре там — я бачу, а тут... мабуть, ти права, нема тут для тебе місця.

Галина підвелася, підійшла до невеличкого, з країв уже трохи помутнілого, дзеркала, що висіло на стіні, підправила зачіску, провела пальчиком по своїх красивих бровах, усмінулася задоволено і знову сіла за стіл навпроти сестри.

Василина захоплено дивилась на неї:

— Галю, ти така гарна. Ніяк не можу звикнутись, що це — таки ти. Ну розкажи, як же ти живеш? Ти зникла так раптово і нам нічого не сказала, не поділилася. У селі таке про тебе балакали... Ох, Галино, і як же ти тільки наважилася з тим лейтенантом втекти? Він твій чоловік?

Галина щасливо засміялась:

— Ой, Васю, я приїхала, побачила оце все і думаю: як добре, що я наважилася тоді на таку «безсоромність»: аякже, хіба порядна дівчина може втекти з військовим? А я наважилася і не жалію, зовсім не жалію. Бо що б я бачила у цьому селі? Буряки та корів? Хіба б я була така, як зараз? А чоловік мій інший, не той лейтенант. Я дружина полковницька, Васю. А скоро моєму і генерала обіцяють, так що буду справжньою генеральшею. Поїздили ми з ним добряче! Де ми тільки не побували, ти не уявляєш! Спочатку навіть в Німеччині жили, а потім нас до Союзу перекинули.

Василина якось боязко і обережно запитала:

— А зараз де?

— Зараз — у столиці. Правда, зовсім недавно — два роки. А до цього були і на кордоні з Китаєм, уявляєш?

— Ви добре живете?

Галина чмихнула, таке ще питає.

— Звісно, і вдома, і вдягнутися, і поїсти — не ламаємо голову, що і як. Продукти — так нам усе помічник Дьошин привозить. Дьошин — це мій чоловік, я його на прізвище кличу, бо ім'я у нього жіноче — Валентин. Я йому відразу, ще при першому знайомстві, так і сказала: «Буду звати тебе не Валя, а Дьошин, бо що це у тебе за ім'я таке бабське?» Він тоді і образився на мене, та все одно потім прийшов, бо куди йому подітися — у нього кохання було до мене! Отак! Отож він так Дьошиним і зостався. Мої подруги навіть не знають, як його насправді звать. А так у нас і «Побєда» є. Це машина така. Знаєш? Ми і на курорти їздимо. І холодильник у нас є, а таке ти бачила?

Василина знітилась:

— Ні, не бачила, і нікуди ми не їздимо, які там курорти.

Галина раптом спохопилась з-за столу:

— Ой, що це я? Язиком мелю, а діла не роблю! Я ж тобі гостинців привезла.

Підняла важку валізу, клацнула блискучими замочками, відкрила кришку, повітягувала якісь пакунки:

— Ось, це тобі, моє старе пальто. Ти не дивись, воно ще досить пристойне, зовсім не затягане. Просто мені вже обридло, тож мій Дьошин купив мені інше. Це ось відріз ситцю, тут — «майї». А це плаття, крепдешінові, шовкові, подивисься, пройдуть тобі чи ні. Бо я бачу, що ти худіша, ніж я. То нічого, вшиєш, я бачила, у тебе машинка ручна стоїть.

— Так, то батько Степана трофей з війни привіз, «Зінгер», німецька, вже стільки років строчить і ще ніколи мене не підводила, — Василина постукала тричі по столу. — Я навіть підзаробляю шитвом, як часу вистачає, звичайно.

— Отож, бачиш, яка ти молодець! Я пам'ятаю, що ти й раніше кофти та юпки шила, правда, вручну. Дивись сюди, тут ще і юпки є, перешиєш. А це мої черевики, вони були такі модні. Та я думаю, у вас у селі вони ще зйдуть за досить гарні. А тут цукерки, печиво, чай, цукор грудками, молоко згущене, сиру трохи, папіроси для твого чоловіка. Він курить? Ні? Дивно. Мені здавалося, всі чоловіки наші курять. Ну нічого, комусь віддаси, додому ж назад не повезу, — вона розсміялася і потягнулась до своєї дамської сумочки, — І я теж закурю. Бо щось розхвилювалася. Ти ж не проти?

Дістала портсигар, мундштук. Закурила. Робила вона все це дуже красиво. Василина дивилася мовчки на свою сестру й чудувалася. У них у селі ніхто з жінок не курив, бо це б викликало неабиякий осуд, та й на думку такого — диміти — нікому не спадало.

Курила у них тільки одна жінка — стара «німкенья», як її прозвали, Зінаїда Марківна. Ця дивна, зовсім не призви-

чаєна до сільського життя, жінка з'явилася у них ще перед війною. Хто вона і звідки, чого приїхала з міста, — ніхто доладно не знав. Тільки тихенько перешіптувалися, кожен викладав свою версію чужого життя, бо з якого дива тут з'явилася ця городська? Втекла від когось, ховається?

Найбільше від усіх, звичайно, знала поштарка, бо вона їй приносила листи, тож якісь крихти з незрозумілого закритого життя і їй перепали. Казала, що звістки надходили зрідка аж із Челябінської області. Але той невідомий чи невідома, що писали, так викручували букви, що нічогісінько розібрати неможливо було, навіть ім'я. А листи «туди» Марківна відправляла завжди з райцентру. Хитра бабенця! Конспірацію яку розвела! Отож сільські і вирішили, що пише їхній загадковій Марківні чоловік, повернення якого вона чекала тут, у їхньому маленькому селі. А кого в Сибір тоді засилали — знали добре всі кого. Та якщо дозволено листування, то, мабуть, вина його не така вже й страшна перед народом. А ще казали, що й саму Марківну вслід за чоловіком хотіли теж куди подалі відправити, та вона дуже вчасно залишила столичну квартиру з балконом і теплим клозетом і рвонула у глухе село, від якого до райцентру дістатися — і то проблема. Як сухо, то ще півбідди, аби ноги швидше несли. Та як задощить восени чи влітку, а навесні, як розіллється річка від талих снігів, чи взимку як занесе снігом? То де ті дороги й діваються!

Та й чужих тоді не дуже привітно зустрічали, а надто на селі. Як з города, та ще й із столиці приїхала — щось не те. Бо не може людина з власної волі такий обмін вчинити, хіба не при своєму розумі була.

Та якраз Зінаїду Марківну у відсутності розуму важко було запідозрити. Казали, університет вона у свій час закінчила. Хіба туди беруть розумом обділених? А до своєї

неабиякої освіченості вона ще й прекрасно знала німецьку мову, отож і влаштувалася у школу працювати вчителькою. Хоча і з'являлися вже потому суворі товариші з певних органів, намагалися перевірити дивну переселенку, у людей розпитували, як живе, з ким товаришує, чи не дає кому підозрілих книжок читати. Може, й ще б приїхали до Зінаїди ті суворі товариші, та розпочалася війна. Тож за всіма тими вселенськими бідами про долю якоїсь там Зінаїди Марківни Румницької чи забули, а чи вдали, що забули, бо не до того стало.

Нині Зінаїда Марківна вже у поважних літах, та ще сили на школу має. Інколи діти жаліються, що дуже вже сувора їйня вчителька. У неї на уроці завжди дисципліна і порядок — *Disziplin und Ordnung*. Усі сидять, як мишки, не сміють і поворушитися, тільки очима блимають. Не те що у Дарини Григорівни, вчительки історії. Там уже можна й вільно вдихнути, і попустувати, і прогуляти інколи. Але Зінаїду Марківну, незважаючи на суворі методики, учні в переважній більшості поважали. Бо не тільки тихо було на уроках, а ще й цікаво. Та й знання непогані діти мали з предмета. Отож новий директор, що прийшов на зміну старому, навіть не намагався переконувати «німкеню», що у школі палити не зовсім... м-м-м... педагогічно. Один раз спробував, спіткнувся об її насмішкувато-зверхній погляд і... облишив дивну стару — бо вона будь-якої миті може покинути педагогічну роботу, на пенсії вже давно. А для сільської школи знайти заміну не так і просто! Особливо вчителя іноземної мови!

А так, щоб ще хтось із жінок насмілився тут у селі взяти цигарку — та зроду такого не було. Але Галині Василина не наважилася перечити, хоча й розуміла, що у хаті ніби й не годилося б отим димом смердіти. Проте й надвір йти —

не вихід, бо там же сусіди близько — не дай Бог побачать, то поголос піде по селу. А будуть вони розбиратися, хто там вогником світив та дим пускав — Василина чи Галина?

Сестра покурила, викинула недопалок у піч, сіла поряд з Василюю:

— А розкажи мені про дітей... У тебе ж є діти? Ти згадувала Василька, а певно, ще є дівчинка? Бо он бачу платтячко маленьке недошите. Я і не здогадалась дітям гостинців купити. У мене в голові ти все ще залишилася дівчинкою. Тож вибачай.

Василина перелякано замахала на неї руками:

— Що ти, що ти! Говориш таке! Хіба мені треба твої гостинці? Ти й так, дивись, стільки всього навезла. А дівчаткам я перешию платтячка он з того крепдешину, що з маками, — от і буде гостинець від тьоті Галі. А Василькові, я вже роздивилася, штанці вийдуть з отієї юпки, не знаю, як той матеріал називається.

— То твід. Почекай, так у тебе їх троє?

Василина глянула на сестру щасливими очима, закивала:

— Троє. Дві дівчинки-близнючки, Люда і Люба, півтора року тому народилися. І хлопчик Василько, першокласник.

Вона погладила тканину, що мала незабаром стати штанцями для її школярика, вже, певно, прикидала, як вона її розкроїть, а чи, може, краще перелицювати? Тоді взяла в руки іншу юпку. Тканина міцна, і багато її як у цій юпці з фалдами. Василина радісно заусміхалась:

— А з цієї матерії я пошию Василькові курточку. З карманами, з великими гудзиками. Я бачила таку на картинці у журналі в бібліотеці. І матерія яка хороша, кріпка і не марка — якраз для мого хлопчика.

Галина, слухаючи сестру, навіть спохмурніла:

— Та зупинись уже, дітям вона перешиє! Для чого речі добротні псувати? А собі чого не хочеш нічого залишити? Я ж тобі привезла хоч трохи обновок. Бо глянь на себе, у чому ти ходиш? Хіба ти стара, ніби та баба Дави-диха, якій уже все одно?

Василина уважно подивилася на сестру і не запитала, а сама собі ствердила:

— Галю, у тебе дітей немає. Чого ж так?

Та чомусь почервоніла, промовчала, а Василені здалося, що сестра навіть розсердилася. Тож вона свого питання повторювати не стала, а натомість заметушилась, щоб постелити несподіваній гості, відклавши на невизначене «потім» шитво для маленьких своїх ляль, і загасила чадний каганець.

* * *

Ой ніч! А чи й була ти чи так зазирнула та й обійшла цю хату?

Галина вдома ще б спала і спала, а тут, звісно, всі встають не те що рано — удосвіта. Коли Степан пішов на роботу — не почувала навіть. А вже як Василина почала збирати старшого в школу, а дівчаток у садочок, так і прокинулась. Не хотілося вилазити з-під теплого рядна у вистуджену за ніч хату, бо у своєму кубельці добре пригрілась, та й спалося їй солодко, не дивлячись ні на що. Таки встала, бо годилося б сестрі хоч чимось допомогти. А що? І допоможе! Не зважаючи на те, що вона полковницька дружина, без п'яти хвилин генеральська. Сама собі засміялася — бачив би її Дьошин: у старій одежі, у якомусь вицвілому платку вона порається біля печі. Розпалює вогонь, а тоді здоровенні чавуни з водою та менші чавунчики з майбутньою стравою жваво запихає у жарке черево. Не забувається

материна наука, Царство їй Небесне. Так думалось, що побачаться нині, що проститься їй та образа матері за неслух і ганьбу, та не судилося. Що ж, піде сьогодні туди, де мати з батьком покояться — ото й буде їхнє побачення.

Зітхнула і далі з піччю стала розбиратися. Підгорнула кочергою розсипаний по черені жар до чавунів, щоб і вода скоріше нагрівалася, і їжа краще упрівала. І справді, материнської науки за плечима не носити, а пригодиться завжди. Яюсь уже не думала і не гадала, що колись доведеться знову вправлятися з тими кочергами та рогачами, здавалось, що оте все сільське навіки залишилося у минулому, до якого вона — зась. Не повернеться зроду! Вона ж тепер городська, та ще й полковницька жінка. Не всі так інтелігентні з роду-племені живуть, як вона, що вирвалася колись з цієї придавленої часом і бідністю хатинки.

Василина вже й заметушилась відчайдушно, закрутилась білкою, бо й самій пора збиратись на роботу: поки ланки немає, у колгоспній коморі працювала. Галина відправила її, а сама нагодувала домашню птицю, одягнула до школи Василька, навіть у саморобну торбинку його, щедро заляпану чорнилом, зазирнула: а чи нічого не забув? Посміхнулась про себе: справжній хлопчисько! Там, крім книжок та зошитів, побачила стільки «скарбів»: велику рогатку, набір різноманітних камінців, гвіздки, якісь запчастини, напевно, від велосипеда чи, може, ще від чогось. Поклала йому в торбинку кілька пряників, що привезла. Потім довго вовтузилась з маленькими однаковими янголятками, що поводили себе з незнайомою тіткою зовсім не по-янгольськи: і вередували, і втікали, і під стіл залазили — не хотіли вмиватися, вдягатися, а одна навіть кашу за сніданком перевернула на стіл. Ох, і намучилася Галина з цією дітворою!

Відвела нарешті в ясла. Садочок — зовсім ще нова будівля, на місці колишнього хазяйського обійстя зведений. Гарне місце, якраз для дітей. І рівненько, побігати є де, і частина старого саду ще залишилася для тіні в спекотний день, кілька різнокольорових гойдалок та драбинок зробили для забав. І хто ж тут жив колись? Не пам'ятає. Знає, що жило якесь подружжя, бездітне, а звати як — не згадає. Бач, а тепер скільки по цьому подвір'ї дитячих ніжок тупає.

Добре, що хоч недалеко довелося йти, а не через усе село, бо Галині чогось зовсім не хотілося бачитися ні з ким з односельців, а тим паче розмовляти. Почнуть розпитувати що, як, де... Хтось може і презирливо пхикнути, бо не повірить: як, це Галька Шульжина — полковницька дружина? Бреше, мабуть, молодичка. Хтось мимоволі, а чи від лихого серця і позаздрити може їй, такій молодій, гарній, видно, що не бідує, бо і пальто дороге, і черевички справні, не кажучи вже про капелюшок та рукавички — хто тут таке носить?..

А ще не хотілося б їй бачити його... Чи, може, навпаки, хотілося? Бо, мабуть, страшно буде навіть на мить зазирнути у ті призабуті очі з минулого?..

Тож швидко, аби не розмовляти, передала дівчаток виховательці, що на ганку забирала дітей. Та подивилася на неї якось спочатку підозріло, а тоді вигукнула радо:

— Галько, дивлюся і очам своїм не вірю! Невже це ти? Ти гля, якою дамочкою городською стала!

От тобі і зустріч «бажана»! Галина зиркнула на виховательку, трохи помовчала, ніби пригадуючи, а далі силувано заусміхалася їй у відповідь:

— Так, Марино, це справді я! А ти майже не змінилася.

Жінка навпроти хрипко засміялася:

— Галько, ось не тре' мені так нагло брехати! Ти бачиш, скільки у мені добавилося? Та то нічо, Микольці моему

наравиться! А їй добавилося, бо у мене ж четверо — сини! Усі хлопці! Та то нічо — ми ще з Микольцею молоді й до дочки дійдемо, — вона знову засміялася своїм хрипким неприємним сміхом та ще їй підморгнула їй.

Галина ніби знову заусміхалася:

— Звісно, молоді! Дай вам Бог і донечки! А кажеш, що я брешу. Та ти ж така сама, як і раніше, реготуха. Молодець, Марино! Щастя свого не випустила! Ну, на все добре тобі!

Марина застєбнула на білому халаті гудзики, що заледве сходився на її дебелому тілі, махнула рукою замість відповіді і пішла. Ти ба, вихователькою стала. Галина їй сказала неправду: змінилася колишня подруга і дуже, бо скільки додалося ваги до її і колись не тендітного тіла! Мабуть, десь на вулиці і не пізнала б у цій огрядній, немолодій на вигляд жінці свою колишню найкращу подружку.

Найкраща подружка!

Падлюка!

Отой її, «подружчин», плювок у душу, виявляється, досі пече Галині, і не в змозі вона нічим загасити образу. Та їй хіба можна прощати тих, хто її кохання, дружбу отак підло потоптав своїми брудними ногами? Зустріла «подругу» — і знов несамовито запалав жадібний вогонь ненависті. А у тієї в очах ані граминочки каяття чи хоча б провини. Ні, вона своє щастя здобувала — отож посуньтеся всі!

Галина круто розвернулася і побігла додому. Треба було ще перевзутися. Василина їй залишила старі чоботи, бо на кладовище по досить грузькій весняній дорозі у своїх «руминках» вона б не дісталася.

Засапалася від швидкої ходи. Чого бігла, ніби тікала від Марини? Та чого їй тікати? Те минуле вже таке далеке, що їй травою заросло і вітром давно розвіялося — це вона втішала себе, як могла. Не допомагало. Чим більше

думалося про те своє давнє, тим дужче розпалювалася. «Микольцьо»! Тьху на вас! Як на kota! Хіба того гарячого, скаженого парубка можна називати «Микольцьо»? Чи, може, це він тоді був з нею «Миколою», гарним, палким, сміливим, а тепер під вагою і справді дебелої Марини розтопився, перетворився на «Микольцю»? А взагалі, чого вона так розпереживалась? Хіба це її обходить? У неї свій кіт є — Дьошин. Що їй до чужих?

У саду коло хати, задихана, присіла на колоду. Колись тут росли вишні, вже й тоді поважного віку. Ті вишні, та й весь їхній садок, садив ще дід Омелько. Знався покійний дід на садівництві. Бо таких яблунь, а особливо груш, ні в кого поблизу не було. Літні яблука наливалися соком так, що репалися ще на вітах від нектару. Бджоли роями зліталися до Омелькових яблунь, смакували щедро досягними плодами, нікого не підпускаючи під дерева. Не одного пущвірінка, що намагався дістатися до солодких яблук, вжалили. Зимові сорти, навпаки, були тверді-тверді, мов каменюки, зате долежували у ямах до самісінької весни. «Кістянка» — так називали ті незвичайні яблука. Галина пам'ятає, як напровесні вони з матір'ю розкривали яму, у якій зберігалися «кістянки». Відкопували спочатку вже злежану за осінь та зиму землю. Потім знімали шар соломи, а з-під неї діставали яблука, які за час свого затворництва перетворювалися з зелених та твердих на золотаві, соковиті і пахучі плоди.

А груші які росли! Здавалося, що вони навіть уночі на дереві світилися медовими боками. У діда ціла наука була, як у ті, поки що дикі деревця, треба було правильно і о якій саме порі вчасно врізати щепу. На всю округу слава йшла про «легку» Омелькову руку. Скільки по їхньому селу, та навіть і по всій окрузі, росло і росте тих груш та яблунь, прищеплених дідовими руками.

Та садок нині зовсім не такий, як раніше, — порідшав помітно й ніби зачах. Молоді хазяї старі вишні повирубували. Що ж, мабуть, усе правильно. Ті дерева вже й тоді родили не зовсім щедро, бо помалу з кожним роком всихали. А на їхньому місці Василина кущиків якихось насадила. Це смородина, а це — теж смородина, мо', й порічки. Пахнуть як терпко! Так пахне нагадування, що скоро, зовсім скоро настане справжня весна, нарешті дістанеться сюди її життєдайне тепло. Вже й малесенькі світло-зелені листочки повизирали скрізь, пнуться, спішать до росту. І приморозків не бояться!

Але вишень все одно жаль! Бо ті вишні були свідками її невинного болю, саме там вона колись так гірко плакала. Тоді, коли дізналась, що Микола, її Микола, її кохання, перше і останнє, так нагло зрадив її. Та ще з ким? Адже то була її найліпша подруга — Марина, з якою вони з дитинства наче сестри були, якій вона так довірялась, якій і плакалась не раз, бо не боялася ділитися сокровенним. А та... Підступна Марина!

Дивиться на поріділий садок і ніби й зараз чує той особливий тихенький посвист, яким Микола її обережно виманював з хати. Кидала собі на плечі теплу хустку і навшпиньках виходила, щоб жодні двері і не рипнули, і мерщій до нього, єдиного, коханого, такого гарячого і ніжного, що зустрів її своїми обіймами тут, у садку, під тими, з далекої пам'яті, вишнями.

Сиділи на лавці під високим зоряним небом, захищені від світла місяця у переплетених вітах старих дерев, обіймалися пристрасно, мліли від своїх почуттів, що розквітали все дужче разом з усім навесні. Слухали, як соловейко витьохкував, а жаби десь там у ставку кумкали-порипували, обіцяючи тепло. А хтось ще з таких самих пізніх гуляк

виухкував десь далеко то на одному, то на другому кутку села. І так тяжко було опісля півночі розставатися, розходися навіщось, коли і душа, і тіло противилися тій вимушеній, хоч і недовгій розлуці.

Та якось розходилися, бо вдосвіта знову треба вставати і йти на роботу. Микола — до своїх коней на бригаду, а Галина — на корівник, бо доярка ж. У ланку не захотіла йти, вирішила, що, може, трохи легше буде на корівнику, а не у відкритому полі цілісінкый день на вітрі, під палючим сонцем з вічно зігнутою спиною. Та кругом добре. І на корівнику праця тяжка. Спробуй-но видоїти п'ятнадцять корів тричі на день. Добре ще, коли котрась не доїться. А прибирати за худобою, а годувати, а воду величезними відрами тягати!.. Руки, ніби й звичні до будь-якої сільської праці, ще дужче порепалися, стали шорсткі й величезні, ніби лопати. Галина спочатку і плакала, а далі якось звиклась потроху, тож ніби і заспокоїлася.

А куди їй ще податися? Вступати далі навчатися — у неї не було такої змоги, та й до науки ніколи не тягнулася. Читати-писати, рахувати гроші вивчилася, ну, ще віршів у школі багацько запам'ятала, а щоб більше — ні, то не для неї.

До всього ще й війна втрутилася: перевернулися, перемишалися тими пекельними подіями її школярські роки. Коли після звільнення села сяк-так відновили школу, то за грубо збиті довгі столи і лави, що спершу слугували за парти, в єдиному класі сіли різновікові діти: і маленькі, і вже підлітки.

Учителів спочатку на всі класи не вистачало, бо ті, що були приїжджі, в перші дні війни в евакуацію подалися — і в село не повернулись, крім Зінаїди Марківни, а свої майже всі на фронт пішли. Залишилося на всю школу три

вчительки. Тож мирились в одному класі і молодші, і середнячки — разом навчались. А ще збились з віком, бо при німцях нова влада теж забажала школу відкрити, та багато дітей не ходило — не всі наважувались ворожого навчатись, бо у багатьох була вперта надія і тверде переконання, що ця страшна війна — не назавжди, ненависна чужа з гелготінням мова колись щезне з їхніх вулиць. І увесь цей жах, що з кожним днем неупинно розростається і все дужче спотворює душі людей, — теж не назавжди.

Але згаяний час, відтятий війною, опісля доводилось кожному по-своєму наздоганяти. Тільки засиджуватись за партами переростки вже не хотіли, та й змоги такої не мали, працювати треба було. Більшість закінчили семирічку — і на роботу в колгосп. А щоб кудись далі — так то зась. Паспортів сільські ніколи і не бачили. Документ видавали хіба тільки вчительським дітям. А без папірця з печаткою — куди? Хочеш їхати у місто — так то лише на навчання можна. Чи вступила б з такою школою? Та правду сказати, серед її однолітків знаходилися такі, що й вступали: хто в технікуми, а хто навіть і в столичні університети.

А ще, бувало, приїздили до них вербувальники набирати молодь на різні роботи: чи на будівництво, чи на шахти — відроджувати, або на заводи працювати. Не вистачало, видно, робочих рук у містах.

Галина одного разу, почувши у правлінні про тих вербувальників, і сама загорілась. А що? Невже вона, така гарна і молода, буде все життя терпіти каторжну роботу в корівнику чи на полі, та все одно де, бо скрізь не краще, скрізь важко. Може, спробувати деінде податись? Правда, і деінде — теж не мед. Вона чула розповіді про ті заробітки одного Пилипа Здоровика, що калікою повернувся з шахт.

Поїхав відбудовувати комбінат, пропрацював півроку, і ноги немає — вагонеткою відрізало. За сільськими мірками, платили там гарно і справно, хоч і робота теж не з легких. А Пилип повернувся у село, гроші йому невеличкі приходять кожного місяця за інвалідність. У селі і таких немає. Тож деякі нерозумні голови заздять тим ніби дармовим грошам.

Та на таке хіба можна зважати? Скрізь трапляються нещасні випадки. У них минулого літа Демид Ілько у косарку втрапив і руки позбувся. Всю війну пройшов, живий і майже неушкоджений повернувся, а у мирному житті отакої халепи не зумів обійти.

Пішла зі своєю думкою до Миколи. Той її вислухав, нахмурився й сказав, як відрізав, що ні. Він у селі народився, тут і житиме, тут і помиратиме. Галина розпалилася, довго його переконувала у своїй правоті. Вони тоді чи не вперше посварилися. Тиждень оминали одне одного. Та згодом молода закохана душа Миколи не витримала. Знову одного вечора Галина почула знайомий тихий посвист з саду. Сполотніла вся, розгубилась і вибігла до нього у самій сорочці, навіть хусткою не прикрилася. Тепло вже було вечорами, травень зелений добігав до кінця, а за ним і літо підкочувалося.

Так само заливчасто на всі лади витьохкував соловейко, місяць круглолиций освітлював їх, і жаром виблискували очі від любовної знемоги. У той вечір через нерозумну довгу розлуку вони зовсім одуріли від своїх почуттів. Нічого й не говорили одне одному, не докоряли за недобрі слова, сказані в розпал сварки, — ніби й забулося все те непорозуміння. Відразу й почали любитись. Цілувались до знемоги, до нестями. Микола розплів її важку косу, що шовковим покривалом впала чи не до колін. Благенька сорочечка глибоко і стидко оголила дівочі плечі, а потім

і груди, білі, округлі, спокусливі. Микола аж стогнав, бо як же можна від такої краси відірватись?

Отямилися лише від окрику матері Галини. Та прийшла й загнала дочку до хати. На вулиці ледве стримувала себе, бо хіба ж насвариш від душі цю розпусницю, як сусідська хата примостилася зовсім недалеко? Уже в сінях, як зачинилися двері, почала на неї гримати, пару разів ухопила за коси. А коси й розпалися. Мати й зовсім розлютилася. Галина ще ніколи не бачила її такою розгніваною. Вперше від матері отримала ляпаса, а батько нічого, тільки пригрозив, що вижене і не моргне: «Женіться, а тоді робіть, що хочете. А поки перед людьми нас ганьбити не треба».

Микола після того вечора ніби очманів. Коли бачився з Галиною, ні про що інше думати не міг. Згадував шовкове покривало її волосся, гладеньку лоскітливу шкіру оголених дівочих плечей, маленькі груди, які він тоді пестив і цілував. А тепер залишалося тільки шаленіти і скаженіти, бо Галина йому сказала: «Ні! Як заручимося, тоді нехай, буду твоєю. А зараз — ні!»

Ходила горда і щаслива! Аякже, бо після Зеленої неділі Микола обіцяв уже засилати старостів, як годиться.

Все село готувалося до Трійці. Хоч відкрито молодь у церкву не ходила, але прикрашати свої хати та готувати віху на такий святий празник ніхто не забороняв. Навіть жінка партійного голови і та ніби потай поверталася з гайка з оберемком клечання.

Перед святом у п'ятницю Галина побігла на болото за село нарвати явору, щоб долівку вистелити у хаті та на призьбу понакладати зелені. А як же гарно буде пахкотіти отим щемливим терпкуватим духом на всю хату, на весь двір! І підвіконня у хаті вже завбачливо викладене і любистком, і пижмом, і чорнобривцями. А Василюк під лісом

мала клечання наламати, щоб і віконниці ним прикрасити, і ворота, і хвіртку — все, щоб було, як годиться, як люди добрі роблять.

Вони з сестрою так любили цей празник. Бабуся Марфа їм стільки всіляких бувальщин завжди розказувала, і про цей день також. Отож дівчата з бабусиних повчань і остерігались напередодні Зеленої неділі, а особливо у суботу увечері, і близько підходити до річки, бо знали, що там русалки підступно чатують на необережних, які нехтують пересторогами мудрих людей. Залоскочуть, як на кого втраплять, без жалю. А ще дівчата знали: в цей особливий день цілющі трави треба збирати, чи від хвороб яких, чи для краси, чи й для привороту навіть, або від пристріту. Особливо ж діставалося любистку, бо його напередодні немилосердно патрала для всіляких дівочих таїнств.

Галина вже добрячий оберемок явору нарвала, що й нести важкувато. Та нічого, вона дівка моцна й не таке носила: мішки у жнива які доводиться тягати або сапетки повні, коли картоплю копають чи буряки цюкають, — хіба випадало дівчатам та жінкам сподіватись на чоловічу силу у війну та й опісля неї?

Треба поквапитися, бо день ніби був погожий, сонце отак пекло, а раптом де не візьмись із-за лісу насунула хмара, а ледь не чорна. Злива, мабуть, непроста буде. Хоч і намагалася поспішати, та бачила, що до дощу вже не встигне додому дістатися.

Аж ось і перші щедрі краплі дощу упали на її розпаленіле від швидкої ходи тіло. Швидко задріботіла у покинутий старий вітряк на краю села, що вже кілька років стояв пустою, тільки вітер вряди-годи скрипів його крилами, обламаними марним часом. Хоч і дах у вітряка уже давно, як решето, прихистити Галину від несподіваної негоди таки

Літературно-художнє видання

КІР'ЯН Оксана

Цвіте терен

Роман

Головний редактор *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *О. В. Приходченко*
Редактор *Т. М. Віланова*
Художній редактор *А. О. Попова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *Т. І. Невєрова*

Підписано до друку 21.04.2020. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Literaturna». Ум. друк. арк. 11,76.
Наклад 3000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів на ПП «ЮНІСОФТ»
Свідоцтво ДК №3461 від 14.04.2009 р. www.unisoft.ua
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13Б

UNISOFT

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093)170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88
 - на сайті Клубу: www.bookclub.ua
 - у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом
- Надсилається безплатний каталог**

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@ksd.ua

Запрошуємо до співпраці авторів
e-mail: publish@ksd.ua

Кір'ян О.

К43 Цвіте терен : роман / Оксана Кір'ян. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2021. — 224 с.

ISBN 978-617-12-7938-4

Люба незчулася, як стала самотньою літньою жінкою в розкішній квартирі. Колись — показна донька генерала, розумна та цілеспрямована, вона бачила весь світ біля своїх ніг. А тепер — пуста. Одного дня, прибираючи у старій батьківській квартирі, Люба знаходить лист-покаяння, який написала мати Галина до своєї молодшої сестри Василини. Ця сповідь перевертає все життя жінки, як багато років тому перевернулася доля тітки Василини. Виявляється, Любина мати вкрала життя сестри заради власного щастя...

УДК 821.161.2